

نگاه ما

چهل و یک سال از آزادی خرمشهر در سوم خرداد ۱۳۶۱ می گذرد. هنوز هم شمار زیادی از اسناد آزادشده‌ی سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا پس از چهاردهه، مستطیل‌های خالی بسیاری دارد. مستطیل‌هایی که نشان می‌دهد بخش‌هایی از اسناد پاک شده‌اند. پس از گذشت بیش از چهار دهه از آغاز جنگ، هنوز هم مرور متن پیداشده‌ی نوار جلسه‌ی صدام و فرماندهان عراقی در آغاز جنگ، برق از سر آدم می‌پراند. برای این که این شماره از سطرهای ناخوانده پیش روی شما قرار گیرد؛ اسناد سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا را به‌دقت مرور کرده‌ایم؛ اسنادی که بسیاری از آن‌ها برای اولین بار ترجمه می‌شود. ده‌ها مقاله‌ی تحلیلی از تحلیل‌گران و رسانه‌های مطرح جهان را جستجو کرده و بخش‌هایی از آن‌ها را در لایه‌لای صفحات این نشریه گنجانده‌ایم. اسناد عراقی را مرور کرده‌ایم و همچنین نوارهای صوتی جلسات صدام را.

تلاش کرده‌ایم در ده پرده سرنوشت خرمشهر را، از دیرباز تا آزادی در خرداد ۱۳۶۱، به‌دقت روایت و اسرار این پیروزی بزرگ را در میان گفته‌های فرماندهان و اسناد جستجو کنیم. آزادی خرمشهر بزرگ‌ترین جشن ملی پس از پیروزی انقلاب را رقم زد و یک اتفاق بزرگ ملی است و متعلق به همه‌ی مردم ایران. در وقایع بزرگ تاریخی و ملی همراهی جمعی بزرگ از مردم کشور، پیروزی‌ها را رقم می‌زند. شاید دانستن این که کدام نیروها برای اولین بار وارد خرمشهر شدند جذاب باشد اما این مهم‌ترین بخش این رویداد تاریخی نیست و چه‌بسا مقاومت شدید رزمندگان در شلمچه که مانع کمک ارتش عراق به نیروهای محاصره‌شده در شهر خرمشهر شد اهمیت بسیار بیشتر داشته باشد. تلاش کرده‌ایم ابعاد مختلف این واقعه را مرور کنیم. با چندین دوربین و از زاویه‌های مختلف به این واقعه نور تابانده‌ایم؛ با اسناد و روایت‌های ایرانی، عراقی، آمریکایی و تحلیل‌گران غیرایرانی و غیرعراقی. در روایت‌های تاریخی گاه نقش‌ها کم‌رنگ یا پررنگ‌تر از اندازه‌ی واقعی‌شان می‌شوند. گاه نیز ممکن است موضوعی مهم از قلم بیفتد و برخی نقش‌ها نادیده گرفته شود. اگر نقشی در این روایت‌ها هست، امید که روایت‌های دیگر این نقص را جبران کنند؛ راهی جز این برای روشن شدن ابعاد مختلف وقایع تاریخی وجود ندارد.

روایت عراقی

۷۸

روایت از درون بعث

دروغ‌های عجیب و غریبی می‌گفتند؛ گاه به عراقی‌ها می‌گفتند آیت‌الله خمینی گفته است باید قبر امیرالمومنین را بشکافند و جنازه‌ی او را به قم ببرند...

۹۰

جنگ تبلیغاتی

فضای بسته‌ی رسانه‌ای عراق جولانگاه دستگاه تبلیغاتی حزب بعث بود. پس از آغاز روند پیروزی‌های ایران فضای تبلیغاتی و رسانه‌ای عراق به‌شدت دست به کار شده بود تا ...

۹۲

موقعیت عجیب صدام

وزیر بهداشتی بی‌احتیاطی کرد و به صدام پیشنهاد داد تا برای راضی کردن ایرانی‌ها مدتی کوتاه و به شکل صوری از ریاست‌جمهوری کناره‌گیری کند...

روایت آمریکایی

۱۰۰

مناقشه بر سر کیو

حدود یک سال و نیم پیش از آغاز جنگ، آمریکایی‌ها در تهران به مقامات دولت موقت خبر از نقشه‌های صدام برای حمله به ایران دادند...

۱۰۴

اسناد سازمان سیا از جنگ و خرمشهر

اسناد و مطالب این بخش به صورت اختصاصی توسط تیم تحقیقاتی ما از اسناد سازمان سیا‌ای گردآوری و ترجمه شده است...

۱۱۴

سند کلیدی

در اسناد سیا‌ای به سندی جالب به تاریخ ۱۸ خرداد ۱۳۶۱ برمی‌خوریم، روزهایی که در ایران یوغای جنگ با اسرائیل همه‌چیز را تحت‌الشعاع خود قرار داده است...

بیشتر تصاویری که در این شماره می‌بینید از آرشیو ایرنا تهیه شده و توسط عکاسان خبرگزاری جمهوری اسلامی به تصویر کشیده شده است. عکاسانی که شجاعانه در صحنه‌های نبرد حضور یافتند تا ما امکان داشته باشیم این برهه از تاریخ معاصر را روایت کنیم. اسامی برخی از این عکاسان بدین شرح است: شهید داریوش گودرزی کیا، کاظم اخوان، اسماعیل داوری، امیرعلی جوادیان، سعید رضایی، کمال‌الدین شاهرخ، محسن شاندیز، سبحانقلی کهنبانی، سعید صادقی، بهرام محمدی فرد، علی فریدونی، آقارضا، ورجاوند، معزی و ...

تصویر روی جلد: سوم خرداد ۱۳۶۱، محوطه‌ی گمرک خرمشهر، ورود فاتحان به شهر. عکاس: امیرعلی جوادیان، خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)

تصویر صفحه‌ی یک: انگشتری که در تفحص یافت شد و سعید فرجی تصویرش را به عنوان یادگار جنگ ثبت کرد.

ایران مجله

سطرهای ناخوانده

مؤسسه فرهنگی مطبوعاتی ایران
مدیر مسئول: محمدحسن روزی‌طلب

مدیر محتوایی: جعفر شیرعلی‌نیا

مدیر هنری: سلمان رئیس‌عبداللهی

مدیر تحقیقات انگلیسی: صادق عباسی ولدی

تحقیق و ترجمه‌ی انگلیسی: فاطمه شفیعی سروستانی

داریوش دل‌آرا، الهام شوشتری‌زاده

تحقیق و ترجمه‌ی عبری: سهیل کتیری‌نژاد، زهرا حاجی‌پور

تحقیق فارسی: محمد علی مکاسبی، محبوبه‌ی خانی‌پور، مصطفی

کامیاب‌فر، کاظم دانشور، نازنین صلواتچی، زهرا شریف‌کاظمی

همکاران نگارش: صادق عباسی ایران، موزه‌ی دفاع مقدس، سلیمان

قره‌باغی، کامران علی‌بابایی

با تشکر از: حسین شیخ، امین متوسلی، زهرا بابایی

سجاد عباسی ولدی، حسین نظری، مونا دارابی، مجتبی جعفری

تصاویر آرشیوی: خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا)، موسسه‌ی

اطلاعات، آژانس گتی ایمیجز، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس،

ارتش جمهوری اسلامی ایران، موزه‌ی دفاع مقدس، انجمن عکاسان

انقلاب و دفاع مقدس

عکاسی اشیای تاریخی: سعید فرجی

ساخت نقشه‌ها و جداول: محسن تقی‌زاده، علی تقی‌زاده

نشانی: تهران، خیابان خرمشهر، شماره‌ی ۲۰۸

صندوق پستی: ۵۵۳۸-۱۵۸۷۵

تلفن: ۸۸۷۶۱۷۲۰، نمابر: ۸۸۷۶۱۷۲۴

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: موسسه‌ی فرهنگی مطبوعاتی ایران